

Als fonaments de l'escola

La formació inicial en llengua catalana del professorat

L'OBJECTIU DE NORMALITZAR LINGÜÍSTICAMENT L'ESCOLA.

En qualsevol país normal l'ensenyament de la llengua pròpia i el seu ús com a vehicle en la docència de les altres matèries és fonamental i totalment garantit. No és estrany, per tant, que per poca intenció de normalitzar el nostre país, i no sols des del punt de vista lingüístic, hagi estat necessari tractar de la qüestió de l'escola i la llengua.

La Llei de Normalització Lingüística escrita que ens afecta (Llei 3/1986 del 29 d'abril de 1986; BOCAIB del 20/5/86), que té la intenció de fer lloc a la llengua catalana enmig d'una Llei de Normalització Lingüística no escrita però molt més eficaç que pretén tot el contrari, marca l'obligatorietat d'ensenyar la llengua catalana a tot l'ensenyament no universitari (art. 19) i la necessitat que l'Administració estableixi «els mitjans necessaris encaminats a fer realitat l'ús normal d'aquest idioma com a vehicle usual en l'àmbit de l'ensenyament en tots els centres docents» (art. 22).

Per poder fer possibles aquestes exigències marcades per la llei s'ha d'incidir de forma prèvia necessàriament sobre el professorat: cal que aquest sector tenguin la preparació adequada. La llei ho preveu i ho exigeix explícitament (art. 23.2). La manera d'aconseguir aquesta capacitat presenta dues possibles vies: a) Ofertar la formació quan ja s'han incorporat a l'escola; b) Exigir aquesta formació per poder accedir a l'escola.

a) Formació a l'escola.

La primera via presenta un inconvenient inicial greu que consisteix en el fet de concebre aquesta formació com un afegit, fàcilment interpretable com a superflu, a la resta de coneixements que són concebuts com a indispensables, propis del currículum seguit. D'aquest inconvenient de concepció se'n deriven, més o menys directament, alguns altres com el fet que durant el temps que s'inverteix en aquesta formació exerceixen sense tenir-la; la dificultat de

compaginar la feina amb una dedicació suficient a la formació que s'exigeix; l'encariment del cost de la formació tant a l'administració com al professorat; la manca de solució, o l'existència d'impediments legals per aplicar la que seria més eficaç, quan el professor que exerceix no arriba a aconseguir el nivell mínim de coneixements de llengua que s'exigeixen, amb la consegüent pressió sobre qui jutja aquest assoliment; l'absència de compensació amb una millora laboral de l'esforç que fa qui els adquireix. Tot i les dificultats, sembla que era l'única via aplicable al professorat que ja exercia en el moment en què es va publicar la Llei, i per això s'hi va preveure. Aquesta formació, «el reciclatge», ja s'oferia de manera voluntària abans de la publicació de la Llei, la qual no hi ha provocat cap canvi en la consideració de formació voluntària, no es reconeix «a efectes de jornada laboral en període no lectiu», encara que la Llei ho exigeix (art. 23.3), amb una excepció parcial i tènua en el cas del professorat de BUP i FP, ni tampoc ha suposat el compliment del termini de 3 anys, prorrogable excepcionalment a dos més, que es marcava perquè el professorat en actiu assolís l'avaluació satisfactòria dels dos primers cursos del reciclatge (Disposicions Addicionals 6ª, 7ª i 8ª). En cap cas no deu arribar, ni a prop fer-s'hi, al 50% el professorat d'escoles públiques que compleix aquest requisit i és insignificant en la gran majoria de centres privats.

b) Formació prèvia.

La segona via presenta bastants d'avantatges sobre la primera. El principal, i que recull tots els altres, és que permet disposar dels professors amb la formació mínima necessària des del primer moment en què inicien la docència, sense que això vulgui dir que la llengua catalana no hagi d'ocupar un lloc important en la formació permanent.

La manera com els aspirants a professors poden accedir a aquests coneixements és doble. Per una banda, lliurement, al marge del currículum propi dels seus estudis; de l'altra, essent-ne matèria obligada, formant part del que es diu formació inicial. Aquesta

segona opció resol, en bona part, aquell inconvenient de què hem parlat referit al concepte de la formació en llengua catalana com un afegit al conjunt de matèries. La Llei observava aquesta necessitat (art. 23.1). D'altra banda possibilita que amb el temps pugui desaparèixer el reciclatge entès com a formació bàsica en llengua catalana i substituir-se per formació de millora i d'aprofundiment.

LA FORMACIÓ INICIAL.

1. Característiques.

L'anàlisi de les necessitats de la formació inicial en llengua catalana del professorat s'ha d'abordar de manera diferent segons si es tracta de futur professorat d'EGB o de BUP i FP. Els estudis de Magisteri van adreçats precisament a això, a formar professors; mentre que els qui seran futurs professors de BUP i FP, o dels nivells equivalents de REM, segueixen un estudi que no tenen en cap moment en compte la possibilitat de la sortida docent.

a) El Professorat d'EGB.

L'any 1986 els estudis de català que se seguien

a l'Escola de Formació del Professorat de la UIB eren inferiors als que s'exigien a la Llei i, per això, s'hi recollia (Disposició Transitòria 3^a) que «en els plans d'estudi del professorat d'EGB hi ha d'haver, com a obligatòries, les assignatures necessàries per tal que, en l'expedició del títol, es garanteixin els coneixements suficients de llengua i literatura catalanes des de la perspectiva de les Illes Balears a fi de

poder-les impartir en els centres d'ensenyament situats a l'àmbit territorial de la Comunitat Autònoma dins un termini màxim de quatre anys».

Oficialment des del curs 90-91, i a la pràctica des de dos cursos abans, el pla d'estudis de l'Escola de Formació del Professorat de la UIB contempla aquesta obligació. Tot l'alumnat de Primer i de Segon cursa assignatures equivalents als dos primers cursos del reciclatge. Tots els alumnes de Tercer de l'especialitat de Filologia cursen les assignatures necessàries

per obtenir el títol de Professorat de Llengua Catalana previst en el reciclatge. Els alumnes de les altres especialitats (pre-escolar, socials i ciències), si volen, poden matricular-se oficialment d'aquestes assignatures, afegint-les al seu currículum, per obtenir el mateix títol. A la fi hi ha una disposició de la Llei que es compleix.

De tota manera els nous plans d'estudi per a Magisteri introdueixen modificacions importants pel que fa al català. En línies generals es pot dir que pel que fa a l'ensenyament de la llengua i la literatura es mantenen les mateixes assignatures que hi havia per a tots els alumnes, però es redueixen o desapareixen les hores específiques dedicades a didàctica i a coneixements de medi i cultura que hi havia hagut fins ara, la qual cosa haurà d'obligar a introduir clarament aquests continguts en les assignatures de les àrees de

coneixement corresponents. La supressió de l'especialitat de Filologia suposa que desapareguin les assignatures que possibilitaven l'obtenció del títol de Professorat de Llengua Catalana. La qual cosa farà que o bé s'hagi de mantenir un reciclatge adreçat a aquesta finalitat o que la funció específica que feien aquests titulats, ensenyament de la llengua catalana a Cicle Superior, l'hagin d'acomplir, en la Reforma, els llicenciats en Filologia Catalana.

b) El professorat d'ensenyament mitjà.

Com ja hem dit abans, els qui seran professors de BUP, COU, FP o REM durant els seus estudis no han tingut cap part del seu currículum dedicat a la formació per a la docència, cosa que d'alguna manera es pretén resoldre amb el CAP. Aquesta manca de diferenciació entre els estudis que segueixen els llicenciats que es dedicaran a la docència i els que es dedicaran a altres activitats, fa difícil que pugui ser contemplat com a part del currículum la formació de llengua catalana que s'exigeix per impartir classes. De tota manera, de la mateixa forma que s'exigeix el CAP, és factible que als qui vulguin dedicar-se a la docència se'ls pugui exigir la titulació en llengua catalana requerida.

El reciclatge específic per a professorat d'ensenyament mitjà contempla dues assignatures de llengua, equivalents a les dues dels dos primers cursos del reciclatge d'EGB, i un Seminari d'Especialitat que aborda temes de terminologia, recursos i material didàctic de cada matèria, etc. Aquesta formació, per tant, és la que d'entrada s'hauria d'exigir als llicenciats que vulguin dedicar-se a la docència i, en conseqüència, la que haurien de poder haver adquirit en el moment d'obtenir el títol de la seva carrera.

Aquesta formació pot oferir-se des de la Universitat, pel que fa a organització, de manera semblant a com es fa amb el CAP: oferir la possibilitat de matricular-se, mentre es fa el quart curs, a Llengua I i, mentre es fa cinquè, a Llengua II i al Seminari d'Especialitat. De fet, en aquests moments, s'està treballant en aquest sentit amb la finalitat de poder començar durant el curs vinent. És injustificable que el professorat no surti preparat amb els mínims que es consideren necessaris per exercir a la nostra societat.

2. L'exigència

Pel que hem dit abans, aquesta formació inicial

descrita, només és possible ser exigida en el cas de noves contractacions (interines o amb oposicions). La Llei també té en compte aquest aspecte en afirmar que «l'administració autonòmica ha de procurar que en la reglamentació de l'accés del professorat a la funció docent s'estableixi el sistema adequat per tal que tots els professors de nou ingrés posseeixin les competències fixades en el present article» (art. 23.4). Així i tot aquesta exigència fins fa molt poc no es feia enlloc. Darrerament, sobretot pel que fa a EGB i en cas de ser interins, s'ha exigat per accedir a places a escoles que tenen autorització per fer ensenyament en català; però en tots els altres casos no es té en compte o ocupa, aquesta exigència, un racó insignificant en el barem.

Per avançar en la normalització lingüística i perquè la formació prèvia en català sigui valorada com cal, és necessari que l'exigència es faci tant per accedir a les escoles amb autorització per fer ensenyament en català com a les altres (en cas contrari es dificulta que en el futur aquestes darreres puguin transformar-s'hi), tant a EGB com a Ensenyament Mitjà, tant per a interins com per a noves places definitives. Els nous ensenyants ja tenen suficients possibilitats d'adquirir els coneixements que se'ls exigeix. Són criteris d'eficàcia i de rendibilitat els que aconsellen que s'hagi de fer així.

Quan es va legislar que per conduir per carretera havien de dur cinturó de seguretat es va donar un termini perquè tots els cotxes que ja circulaven els incorporassen i es va obligar que els cotxes nous ja els duguessen de fàbrica. En poc temps tots els cotxes que circulaven ja els havien incorporat, tot i que no sempre era una mesura massa ben acceptada, i avui en dia és impensable un cotxe sense cinturons. Com a mínim tots els conductors en duen, encara que qualche conductor condueixi sense. A més, inicialment eren molt rudimentaris i incòmodes però amb el temps s'han perfeccionat i han guanyat en comoditat i seguretat. Exemples com aquest en podríem trobar a balquena. La legislació relativa a la normativa lingüística, i no sols a l'àmbit escolar, segons sembla, va per altres camins. Fins i tot els cotxes oficials van encara sense cinturó.

Joan Melià

Professor d'Ensenyament Secundari